

DERLEME

TIP MESLEĞİNDE SIR SAKLAMA (Meslek Sırri)

Dr. Orhan Demireli *

* S.Ü. T. F. Tıp Tarihi ve Deontoloji ABD,

Deontoloji Tüzüğü'nün 4. maddesinde, tabip ve diş tabibinin meslek ve sanatını icra ederken öğrendiği hastaya ait sırları kanuni mecburiyet olmadıkça ifşa edemeyeceği, tıbbi toplantılarda takdim edilen veya yayınlarda bahis konusu olan vakalarda hastanın kimliğinin açıklanamayacağı belirtilmektedir (1). Yine Türk Ceza Kanununun 198. maddesinde de "Bir kimse resmi mevkili veya sıfatı veya meslek sanatı icabı ifşasında zarar melhuz (düşünülebilen, akla gelen) olan bir sırı vakıf olup da meşru bir sebebe müstanid olmaksızın (dayanmaksızın) o sırrı ifşa edersekadar hapis,kadar para cezasına makum olur " ifadesi yer almaktadır (2).

İnsanların sırları özel hayatlarının bir parçasıdır ve yasalarla korunmaktadır (3). Sır saklama, insanlarda aranan bir özelliktir, hatta meziyettir. Hekimlikte ise, sırrın apayrı bir değeri ve sorumluluğu vardır; hekime duyulan güvenin pekişmesinde veya sarsılmasında çok önemlidir. Her hasta, hekime, sırlarının açıklanmayacağından emin olduğunda başvurur. "Hasta en yakınına dahi söyleyemediği sırlarını hekime söyler" ifadesi , deontolojide çok sık kullanılır ve bu ifade hekime duyulan güvenin özettidir (1).

Hekim sır olan bir şeyi hem saklamak hem de olaya göre bu sırrı resmi makamlara ihbar (bildirim) etmek zorundadır. Her iki durum da yasalarla sınırlandırılmıştır (4).

Bu açıklamalardan sonra meslek sırrının şu şekilde tanımını yapmak mümkündür: Bir mesleğin icrası sırasında öğrenilen ve o meslekle ilgili olan, açıklanması, duyulması veya ima edilmesi hasta ve yakınlarına maddi ve manevi zarar verecek olan bilgilerdir. Başka bir deyişle; kişinin menfaati için gizli tutulması gereken her şeydir (2).

Bir bilginin meslek sırrı olabilmesi için mutlaka iki özelliği taşıması gerekir.

- 1)-Bilginin o meslekle ilgili olması,
- 2)-Mesleğin icrası sırasında öğrenilmesi (4).

Meslek sırrı, hasta veya yakınlarından öğrenilebileceği gibi, muayene ve tetkik esnasında da keşfedilebilir. Meslek ilişkisi dışında konuşma, sohbet, vs. gibi durumlarda öğrenilen bilgiler hukuken meslek sırrı sayılmazlar (5).

Meslek sırrını bilerek ve mecburiyet olmaksızın açıklamak suçtur (6). Sırrın bir kişiye söylenmesiyle, bin kişiye söylenmesi arasında hiçbir fark yoktur. Hatta hastanın sırrının öğrenilmesinde hoşgörülü davranmak, bilgilerin gizlenmesinde, saklanmasında titiz davranmamak gibi durumlar da yine sırrı ifşa anlamına gelir. Yalnız, bir klinik şefinin veya hocasının beraber çalıştığı hekim, öğrenci ve hemşire gibi diğer sağlık mensuplarına gerektiği için hasta sırrından söz etmesi, sır ifşası sayılmamalıdır. Mecburiyet durumlarında dahi sırrın açıklanmasının mümkün merteye çok sınırlı kalmasına itina gösterilmelidir. Bu gibi durumlarda sır saklama sorumluluğu, o sırrı öğrenen tüm sağlık personeli için de geçerlidir. Sır saklama sorumluluğu hasta-hekim ilişkisi bittikten sonra da, hatta hasta ölse bile geçerlidir (3).

Yasalar, vatandaşlara şahit oldukları suçu ihbar etme zorunluluğu getirmedeği halde, hekime, bazı istisnalar dışında adli olayları ilgili makamlara bildirme mecburiyeti getirmiştir. Hekim ve diğer yardımcı sağlık personeli, kişi aleyhine işlenmiş bir cürüm asarını gösteren ahvalde sanatın gereğini ifa ettikten sonra, keyfiyeti adli makamlara ihbar etmez veya ihbarda gecikme gösterirse hukuken sorumlu olur. Yalnız: "takibata maruz kılacak ahval müs-

tesna" dır. Yani, tıbbi yardımda bulunulan kişi aynı zamanda suçlu ise, hekim veya sağlık personeli bu kişiyi ihbar etmemelidir. Kişi hem suçlu, hem de yaralı ise, ihbar edileceği korkusuyla hekime başvurmayabilir. Suçlunun bu endişesini ortadan kaldırmak için hukukta böyle bir istisna yer almaktadır. Bu şekilde hekim ve sağlık personeli üzerinden de baskı kalkmış olmaktadır (4).

Sağlık personelinin tanıklık durumunda da bu husus gözetilmiştir, tanıklıktan vazgeçme hakları bulunmaktadır. Sağlık personelinin böyle bir hakkı varken, sır ifşası ederek tanıklık yapması yine sorumluluk getirir. Bununla da bitmez, açıklanan sır gelenek ve göreneklere aykırı olmamalıdır. Aksi halde sağlık personeli kamu hukuku yönünden suçlu sayılır (7). Hekim, bağlı bulunduğu kurumda üst makamların veya amirlerin isteği, hatta yazılı emirleri ile de olsa hastaya ait sır niteliğindeki bilgiyi açıklayamaz.

Şu hallerde meslek sırrı açıklanabilir, hatta açıklanmalıdır. Bu açıklama - ifşaat sorumluluk getirmez.

1)- Sırrın açıklanması için mahkeme kararının bulunması ve sır sahibinin müsaade etmesi,

2)- Hekim kendisi sanık durumunda ise ve suçsuzluğunu ispat edebilmesi için sırrın açıklanması mutlaka gerekiyorsa,

3)- Sırrın saklanması sebebiyle toplum menfaatlerinde bir zarar oluşması ihtimalinin söz konusu olduğu hallerde :

a- Şoför, pilot vs. gibi mesleklerde bulunan veya bu gibi mesleklere atanacak kişilerde epilepsi veya benzeri bir hastalık saptandığında,

b- Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nun emrettiği bulaşıcı hastalıklar tespit edildiğinde,

c- Hekimin bilirkişi olarak tayin edildiği durumlarda,

d- Devlet memuru olmak isteyenlerde, memuriyete girmeye engel bir hastalık saptandığında,

e- Evlenecek kişilerden herhangi birinde bir sağlık sorunu tespit edildiğinde, eşi olacak kişiye açıklanmasında sakınca yoktur (4).

Son yıllarda meslek sırrını modası geçmiş bir prensip gibi gösteren hekim grupları ortaya çıkmıştır. Bunlar, hastalıkların ayıp ve günah sayılmayacaklarını, gizlenmesinin anlamsız olduğunu, üstelik bilinmesinin diğer insanların korunması yönünden yararlı olacağını savunmaktadırlar (6). Bu görüş fazla bir taraftar bulamamıştır. Sağlık personeli hastanın his ve düşüncelerini hiçe sayamaz; hastayı toplum içinde küçük düşürecek olan maddi manevi menfaatini engelleyecek olaylarda titiz davranmalıdır. Böyle olduğu müddetçe toplum içindeki güvenilirliği ve saygınlığı devam edecektir.

KAYNAKLAR

1. Şehsuvaroğlu NB. Tıbbi Deontoloji. İstanbul:1986.
2. Aydın M. Tıbbi müdahalelerden doğan hukuki sorumluluk. Ankara: 1991.
3. Aşçıoğlu Ç. Doktorların hukuki ve cezai sorumluluğu Ankara: 1982.
4. Sarıkardaşoğlu İ. Adli tıpta ana konular ve örneklerle rapor yazma tekniği. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi, 1990: 127-30.
5. Aşçıoğlu Ç. Tıbbi yardım ve el atmalardan doğan sorumluluklar. Ankara: 1993.
6. Atabek EM. Tıbbi deontoloji konuları. İstanbul :1983; 80-94.
7. Durdu H. Sağlık mesleğinde hukuki sorumluluk. İzmir: 1986.